

Літ.: Boniecki A. Poczet rodow w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku. Warszawa, 1887. S. 185—187; Semkowicz W. O litewskich rodach bojarskich zbratanych ze szlachtą polską, w Horodle roku 1413 // Litwana-Slavica Posnaniensia. Studia historica. Poznań, 1989. Z. 3. Вячаслаў Насевіч.

МАНУМЕНТ У ГОНАР МАЦІ-ПАТ-РЬБІТКІ, мемарыяльны комплекс у г. Жодзіна каля шашы Мінск—Масква. Пабудаваны ў 1975 у гонар маці, жыхаркі Жодзіна Н.Ф. *Купрыянавай*, усе 5 сыноў якой аддалі жыццё ў барацьбе з ням.-фаш. захопнікамі ў Вял. Айч. вайну. Шасціфігурная кампазіцыя (скульпт. А.Заспіцкі, І.Міско, М.Рыжанкоў, арх. А.Трафімчык; Дзярж. прэмія СССР 1977) размешчана ўздоўж шашы: выява маці нібы застыла на пастаменце, а праз сімвалічную дарогу — яе 5 сыноў, што пайшлі на вайну. У абліччы канкрэтнай жанчыны ўвасоблены драматычны лёс бел. маці, якія праводзілі сыноў на барацьбу з акупантамі. Гл. гл. ў т. 2, с. 431.

МАНУСКРЫПТ (позналац. manuscriptum ад лац. manus рука + scribo пішу), назва пераважна стараж. рукапісу без уліку яго памеру і формы (у выглядзе асобных лістоў, скрутка ці кодэкса). Гл. *Рукапісная кніга*.

МАНУФАКТУРЫ (позналац. manufactura ад лац. manus рука + factura выбр.), прадпрыемствы прамысловай вытв.-сці ў перыяды феадалізму і капіталізму, заснаваныя на падзеле працы і ручной рамесніцкай тэхніцы. Існавалі М., якія абслугоўваліся прымусовай працай прыгонных сялян воччыны (гл. *Воччыныя мануфактуры*), і М. капіталіст. тыпу, якія развіліся з прастай капіталіст. кааперацыі працы і падрыхтавалі пераход да машынай прам.-сці. На такіх М. выкарыстоўвалася праца вольнанаёмных рабочых. М. з'яўляюцца «...прамежковым звяном паміж рамяством і дробнай таварнай вытворчасцю з прымітыўнымі формамі капіталу і паміж буйной машынай індустрыяй (фабрыкай)» (Ленін У.І. Тв. Т. 3. С. 334).

У Зах. Еўропе першыя М. створаны ў 15 ст., у Рэчы Паспалітай і Расіі — у 17 ст. Першае прадпрыемства мануфактурнага тыпу ў Беларусі пабудавана ў Налібаках у 1717 (гл. *Налібоцкая шкляная гута*). Першая капіталіст. М. ў Беларусі з'явілася ў апошняй чвэрці 18 ст. У канцы 18 — пач. 19 ст. ўладальнікамі М. былі: 73% — мяшчане, 23,8% — памешчыкі, 1,6% — купцы; паводле нац. складу 69% ўладальнікаў і 70% рабочых гарадскіх М. складалі яўрэі. У 1-й трэці 19 ст. ў Беларусі было 35 М. капіталіст. тыпу, у 2-й трэці — 56. У гэты перыяд у гарадах Беларусі ўзніклі першыя ф-кі. Аднак фабрычна-заводская прам.-сць не выцясняла М., бо ф-кі ўтвараліся ў тых галінах, дзе М. не было. У пач. 19 ст. толькі на 3 М. з 7 у гарадах Беларусі выкарыстоўвалася праца вольнанаёмных рабочых (2 суконныя М. ў Ваўкавыску і 1 у Магілёве). У канцы 1830-х г. усе 19 гар. М. [з суконныя ў

С.С.Маіковіч.

Віцебску, 4 у Ваўкавыску, 2 у Слоніме, па 1 у Гродне і Докшыцах, 2 па выбаце талесаў (яўр. малітоўных шаляў) у Мсціславе, цагляная ў Бабруйску, па 2 гарбарныя ў Пружанах і Гродне і 1 у Бабруйску] былі капіталіст. тыпу. У 1850-я г. ў гарадах і мястэчках Беларусі існавала ўжо 45 М., на якіх выкарыстоўвалася праца вольнанаёмных рабочых; 98,5% ўладальнікаў М. былі купцы і мяшчане. Зніжэнне мытных збораў рас. урадам у 1851 і 1857 на імпорт суконных, шкляных, папяровых і ювелірных вырабаў адмоўна адбілася на развіцці мануфактурнай вытв.-сці. Закрыліся М. па выбаце паперы, сукна, шкла. Не пацярпела цукровая, цагляная, дрэвапрацоўчая і гарбарная вытворчасць. У 2-й пал. 19 ст. М. Беларусі прыйшлі ў заняпад, але асобныя існавалі і ў пач. 20 ст. Развіццё фабрычна-заводскай вытв.-сці канчаткова выцесніла М.

Літ.: Леіні У.І. Развіццё капіталізму ў Расіі // Тв. Т. 3 (Поли. собр. соч. Т. 3); Болбас М.Ф. Развитие промышленности в Белоруссии (1795—1861 гг.). Мн., 1966; Ромашовский Н.Т. Развитие мануфактурной промышленности в Белоруссии (вторая половина XVIII — первая половина XIX в.). Мн., 1966. *Анатоль Люты.*

МАНЦЭВІЧ Міхаіл Антонавіч (1858, мяст. Ражаны, цяпер г.п. Ружаны Пружанскага р-на — 17.5.1930), рэвалюцыянер. З 1879 вучыўся ў Варшаўскім ун-це, дзе далучыўся да польскага сацыяліст. руху. Уваходзіў у «Чырвоны крыж» і «Баявую дружыну» — дапаможныя арг.-цыі партыі «Пралетарыят». З восені 1884 чл. ЦК «Пралетарыяту», кіраваў рабочымі гурткамі, удзельнічаў у дэманстрацыях, выдлаваў газ. «Пралетарыят» і інш. У вер. 1885 арыштаваны і ў 1887 сасланы на 5 гадоў ва Усх. Сібір. Пасля заканчэння тэрміну ссылкі пасяліўся ў Смаленску, дзе восенню 1893 па даручэнні Ю. Пілсудскага ўступіў у рас. рэв. арг.-цыю «Народнае права» як прадстаўнік ад ППС. У 1894—1902 у зняволенні і ў ссылцы. У 1905—07 працаваў на чыгуныцы ў Гродне і Вільні. З 1919 у Варшаве. Паступова адышоў ад грамадска-паліт. жыцця. Аўтар успамінаў.

71 МАНЬКОЎСКИ

М

Літ.: Czerepica W. Zwazki rewolucjonistow Bialorusi i Polski w latach 70—80 XIX wieku. Warszawa, 1985.

Валерый Чараніца.

МАНЦЭВІЧ Фларыян Данатавіч (1890, мяст. Іказнь Дзісенскага пав. Віленскай губ., цяпер вёска ў Браслаўскім р-не — 30.7.1941), педагог, грамадскі дзеяч. Скончыў Полацкую настаўніцкую семінарыю (1910). Працаваў настаўнікам у Дзвінскім пав. Віцебскай губ. Дасылаў карэспандэнцыі ў газ. «Наша ніва» (псеўд. Якім Парэчка), у якіх абараняў годнасць селяніна, выступаў супраць нац. прыгнёту. Збіраў бел. песенны і муз. фальклор, займаўся музыкай. У 1-ю сусв. вайну санітар пры шпіталях. З 1917 удзельнічаў у арганізацыі школьнага навучання на радзіме, з 1923 настаўнік у польскай пач. школе. Выступаў за адкрыццё бел. школ у Зах. Беларусі. Пасля далучэння Зах. Беларусі да БССР (вер. 1939) удзельнічаў у стварэнні новай сістэмы нар. адукацыі, у Другі ўзначальваў курсы па перападрыхтоўцы настаўнікаў бел. школ. Дэле. Нар. сходу Зах. Беларусі (28—30.10.1939, Бела-сток), член яго Паўнамоцнай камісіі для прадастаўлення Дэкларацыі аб уваходжанні Зах. Беларусі ў БССР на 5-ю нечарговую сесію Вярх. Савета СССР. З 1940 настаўнік у в. Малая Кавалеўшчына Міёрскага р-на. У пачатку ням.-фаш. акупацыі Беларусі арыштаваны гітлераўцамі і пасля катаванняў расстраляны.

Кастусь Шылоўскі.

МАНЦЭВІЧЫ, удзельнікі паўстання 1863—64 у Польшчы, Беларусі і Літве, браты: Міхаіл Аляксандравіч [19.6(1.7). 1840—6(18).6.1863] і Іван Аляксандравіч [Ян-Алаіз; 21.7(2.8). 1841—6(18).6.1863]. З дробнай бел. шляхты Магілёўскай губ. Скончылі Полацкі кадэцкі корпус (1859, 1861). У чыне прапаршчыкаў накіраваны на службу ў артыл. брыгаду ў Магілёў. Падзялялі ідэі вызв. барацьбы супраць самадзяржаў і прыгонніцтва, за свабоду радзімы. Напярэдадні ўзбр. выступлення на Магілёўшчыне, прызначанага на 23.4.1863, уцяклі з часці. прыбылі на зборны пункт каля в. Чарнаручча і прынялі ўдзел у фарміраванні і дзеяннях Чарнаруцкага (Магілёўскага) атрада. Пасля разгрому атрада урадавымі войскамі 27.4.1863 каля в. Славені (цяпер Талачынскі р-н) трапілі ў палон. Паводле прысуду ваен. трыбунала «за парушэнне воінскай прысягі» публічна расстраляны ў Магілёве разам з І.Анцыпам і У.Корсакам.

Літ.: В[Р а т ч] Очерки мятежного движения в Могилевской губернии в 1863 г. Вильна, 1865; Дьяков В.А. Деятели русского и польского освободительного движения в царской армии 1856—1865 гг.: (Библиограф. словарь). М., 1967; Rok 1863: Wyroki śmierci. Wilno, 1923. *Генадзь Кісальёў.*

МАНЬКОЎСКИ Ігнат Антонавіч [каля 1765, Віцебшчына — 30.12.1831